

6/9

Hr Nothin och Haijbyaffären

Den framställning hr Nothin ger av Haijbyaffären visar kanske bättre än något tidigare aktstycke vilken skandal i det svenska samhället denna affär utgjort. Nothins angrepp drabbar regeringen och hovet, främst justitieministern och riksmarskalken; det drabbar också de kungliga personer som reellt måste antas ha varit bestämmande, även om Nothin söker låta "hovet" bilda en skyddsmur för deras åtgöranden. Men det framgår redan av den Nothinska redogörelsen och i än högre grad av andra aktstycken, som Nothin vid detta tillfälle finner lämpligt att hålla tyst om, att förre överståthållaren själv hör till de djupast komprometterade.

Det skulle föra för långt att än en gång genomgå denna affär. Det är emellertid nödvändigt att stanna vid några punkter där Nothin utan varje tvivel har rätt i sin kritik. Haijby hördes i september 1938 av polismyndigheten i Göteborg såsom misstänkt för otukttsbrott mot minderåriga pojkar, men något åtal anställdes ej. Förhållandet måste sättas i sammanhang med att polisintendent Zetterquist i Stockholm, enligt den landsfogde som skulle ha beslutat åtal, "för honom uttalat att det vore ett önskemål på högsta ort att det icke bleve något åtal i ärendet". Om denna uppgift är riktig — och det är tyd-

ligt att Nothin anser detta — har alltså på kungens order en hög polistjänsteman i Stockholm meddelat en annan hög polistjänsteman att åtal i ett brottmål inte bör föranstaltas — och något åtal har inte heller kommit till stånd.

Nothin framhäver gång på gång att han vid upprepade tillfällen yrkat på åtal mot Haijby. Ett av dessa tillfällen var på hösten 1947, då frågan diskuterades i Nothins sjukrum mellan bl. a. justitieministern, riksmarskalken och överståthållaren. Man beslöt emellertid att inte anställa åtal. Av allt att döma har alltså justitieministern, hovrättsrådet Zetterberg, och riksmarskalken, förre justitieministern och hovrättspresidenten Ekeberg, av hänsyn till kungen ansett att åtal inte borde anställas mot en person som efter kungens död åtalades och dömdes till sex års straffarbete för utpressning på grund av sådana handlingar som diskuterades vid sammanträdet. Hr Zetterberg har sedermera kommit med uppenbara osanningar i denna sak, så i interpellationsdebatten den 15 maj 1953, då han frankt förnekade kännedom om varför åtal mot Haijby inte tidigare anställdes. Hr Ekeberg har hållit tyst. Det är en tystnad som inte gärna kan vara mindre skandalös än öppna erkännanden.

Men hur är det med hr Nothin? Hans trumf i spelet är att han vid flera tillfällen krävt åtal, men det framgår tydligt av hans bok — och ännu mer av uppgifter han lämnat i annat sammanhang — att han tjänstgjort som rådgivare i Haijbyaffären och tillika, rimligen med hänsyn till alltså högsta önskingar, fungerat som beskyddare åt Haijby.

Då "hovet" på hösten 1938 enligt Nothins och Tammelins redogörelser ville bli av med Haijby, närmast i anledning av den förut berörda otuktssaken, sökte man sedan Haijby inta på sinnessjukhus få honom att res: utomlands. Nothin underrättades om denna önskan, men säger sig ha avrått "från åtgärder för att få Haijby utomlands". Om emellertid "hovet" trots detta avstyrkande ville få till stånd en

utlandsresa, tillrådde Nothin att den "borde företagas till något land där pressen icke kunde antagas stå till förfogande för skandalskriverier". Som bekant skickades Haijby därefter till Tyskland, Överståthållaren hade alltså panna att samtidigt som han principiellt avstyrkte en utlandsresa för Haijby föreslå att en eventuell resa skulle ställas till ett land där man inte riskerade skandalskriverier, sålunda självfallet ett diktaturland. Nothin söker mildra sitt erkännande genom att dels tala om att han inte kunde hindra resan — det är svårt att överskrida denna grad av hyckleri — dels uppge att han först efteråt kom till "uppfattningen att hovet främst ville undvika en rättgång rörande Göteborgsfallet".

Hos Nothin deponerades vid ungefär samma tid ett intyg från Haijby, enligt vilket denne icke skulle ha haft några sexuella förbindelser med kung Gustaf V. Då Tammelins utredning gjordes sade sig Nothin till en början inte känna till något om intyget, och hans minne är fortfarande något suddigt på denna punkt; man måste inom parentes sagt vara bra kräsen på kungligt förtroende för att inte erinra sig att man mottagit ett intyg om att en viss person inte haft brottsliga sexuella förbindelser med monarken. Senare kom emellertid Nothin ihåg att han erhållit intyget, som kan antas ha tillkommit genom "att hovet och Haijbs advokat låtit uppsätta förklaringen för att kunna förstöra bevisen om tidigare utbetalningar" (till Haijby). Nothin lade in förklaringen i ett förseglat, konvolut och försåg detta "med en påskrift som tryggade Haijby mot missbruk" (obs.), dvs. handlingen skulle åberopas endast om Haijby kom med obehöriga anspråk på hovförvaltningen.

På hösten 1944 föranstaltade överståthållarämbetet en undersökning i vad mån de personer som innehade tillstånd att bedriva utskänkning av vin och sprit motsvarade de i rusdrycksförordningen angivna kompetenskraven. Enligt förordningen kan endast "den som gjort sig känd för ordentlighet samt provas i övrigt vara lämplig för uppdraget" vara ledamot av styrelsen i ett bolag som bedriver utskänkning. Efter framställning av polismyndigheterna förklarade ämbetet på denna gruffd att Haijby inte kunde godkännas som ledamot i en restaurangstyrelse. Då emellertid Haijby tog detta beslut mycket hårt och blev lidande av akut depression, "godkände överståthållarämbetet med anledning av läkarintyg härom och under hand inhämtade upplysningar att tillståndet överfördes på bolaget Lido, fastän Haijby kvarstod som styrelseledamot". Överståthållaren anser alltså att Haijby borde ha åtalats för otukttsbrott och utpressning och känner till att Haijby redan fallits för en rad grova förselser, men överståthållarämbetet godkänner Haij-

by som en person "som gjort sig känd för ordentlighet samt provas i övrigt vara lämplig för uppdraget" att vara medlem av en restaurangstyrelse. Här föreligger en ren och klar lagöverträdelse. Har hr Nothin mod att påstå att "hovet" inte spelat någon roll i sammanhanget?

Det vore lätt att dra fram en rad liknande omständigheter och förhållanden, men det lär vara onödigt. Det är också onödigt att göra några ytterligare reflexioner om vad "hovet", en nuvarande och en förutvarande justitieminister samt Stockholms överståthållare — för att blott nämna de allra främsta honnörspersonerna — gjort, underlåtit och hemlighållit i denna sak.